

”Kun ihmistä vetävät puoleensa unelmat, häntä ei saa pitää niistä erossa. Niitä ei pidä säännöstellä. Niin kauan kun käännätte mielenne pois sen unelmista, se ei tunne niitä. Teistä tulee lukemattomien harhojen leikkikalua, koska ette ole tajunnut niitten todellista luonnetta. Jos vähäpätöinen unelma osoittautuu vaaralliseksi, niin siitä ei suinkaan paranna pienempi vaan suurempi unelma, koko unelma, kaikki unelmat. On tärkeitä tuntea unelmansa perinpohjin, jotta ei enää kärsisi niistä.” *(Marcel Proust: Kukkaanpuhkeavien tyttöjen varjossa II: Paikannimet: Paikkakunta. Kadonnutta aikaa etsimässä –kirjasarjan suomennoksen neljäs osa. Suomentaja: Inkeri Tuomikoski. Lukija: Erja Manto. yle Areena. Äänikirjan jakso 74, 1.3.2018)*

Satuin kuulemaan tämän katkelman Marcel Proustin Kadonnutta aikaa etsimässä –kirjasarjan luennasta ylen ykköseltä maaliskuun ensimmäisenä päivänä. Se osui välittömästi mielen pohjalla odottaneeseen kysymykseen vapaaehtoistyön tekemisestä ja johtamisesta. Tästä asiasta oli piirikuvernöörin kanssa puhetta, kun hän kutsui tähän juhlaan. Mikä siinä vetää, miten se toimii, miten se voi onnistua?

Työn tekeminenhän on työn tekemistä kaikkialla, samoin työn johtaminen. Vapaaehtoistyössä on kuitenkin oma erityislaatunsa palkkatyöhön verrattuna. Tavanomaisessa mielessä palkka kokonaan puuttuu. Ulkoista velvoitetta ei ole - velvollisuuden tunnetta kyllä. Tässä työssä ansioituneet eivät saa rahallista ansiota. Mikä heitä siis ohjaa – ja miten tätä toimintaa voi ohjata?

Oma kokemukseni yhdistys- ja vapaaehtoistoiminnasta on perin ohutta. Muutamissa kuoroissa olemme puolison kanssa lauleskelleet, samoin olimme mukana vanhempainyhdistyksessä lasten kouluaikoina. Niissä kuvioissa joku kuvaili luokkatoimikuntien toiminnan ydintä sattuvasti näin: Vanhemmat ostavat kaupasta leipomustarpeet, vääntävät kiireissään illalla pullaa, joka viedään kouluun myytäväksi - ja ostavat sitten itse leipomansa pullan takaisin kotiin. Kuulemma tämä idea pätee yhdistysten varainhankintaan yleisemminkin.

Muistan kuitenkin tuokioita, jotka ovat olleet mukana olleille syvästi palkitsevia. Vaivannäkö kantaa yllättävää hedelmää. Osallisuus itsessään on jo suuri palkinto – sehän on ulkopuolisuuden vastakohta. Missä on osallisuutta, siellä on vähemmän syrjäytymistä.

Toiset ihmiset erityispiirteinen ja lahjoineen ovat toinen suuri palkinto. Yhteisissä projekteissa jaetaan yhteisen matkan kokemuksia. Matkan arkkityyppi toistuu innostuksineen, suunnitteluineen, hankaluuksineen. Matkaan kuitenkin lähdetään. Tulee ongelmia ja vastoinkäymisiä, jotka jotenkin voitetaan. Päämäärä siintää edessä. Lopulta päämäärän saavuttaminen sisältää yhtä aikaa palkkion ja kaihon. Tärkeintä onkin ollut itse matka ja ne ihmiset, joiden kanssa matkaa on taivallettu.

Yhteisöjen toiminta synnyttää myös tapoja, käytäntöjä ja rituaaleja, joiden voi ajatella pohjautuvan varhaiseen heimoidentiteetin rakentamiseen. Tavalla tai toisella kaikki hakevat vastauksia oman itsen kysymyksiin. Tässä voi nähdä hyvän mielen, kelpo kansalaisuuden ja sosiaalisen arvostuksen kaipuun, mutta myös syvällisemmän tarpeen tulla vastavuoroisesti tunnustetuksi omana itsenään. Yhteisö, toiminta ja tekijät ovat tällöin jatkuvassa vuoropuhelussa, joka antaa kaikille. Jos vuoropuhelu jostain syystä vinoutuu, kuvio muuttuu kivireeksi. Kirkkaan

yhteisen päämäärän sijaan toiminnalle tuleekin välinearvoa vain jonkun toimijan omien päämäärien saavuttamiseksi. Tämä taitaa päteä kaikkeen toimintaan: työhön yrityksissä, julkisissa toimissa, yhdistyksissä ja vapaaehtoistyössä.

Kullakin toiminnalla on myös kohteensa: asiakkaat, kansalaiset, jäsenkunta – tai auttamistyössä autettavat. Tuoreessa kirjassaan Hyvän tekemisen markkinat (ISBN 978-952-495-437-2, *Gaudeamus 2017*) Amnestyn Suomen osaston toiminnanjohtaja Frank Johansson tarkastelee erityisesti kansainvälistä auttamistoimintaa, sen historiaa ja kehitystä. Toiminnan ammatillistumisen ja kaupallistumisen innoittamana kirjan markkinointisivulla kysytään, onko kutsumus kilpailun myötä muuttunut uraksi ja bisnekseksi. Kalle Haatasen haastattelussa viime lokakuussa (<https://areena.yle.fi/1-2002542>) Johansson kertoi, että kirjan yksi juoni on historiallisen kytköksen piirtäminen pitkänä kaarena auttamisen ja vallan välille. ”Kaikki auttaminen on historiallisesti aina ollut hierarkkinen prosessi. Se joka auttaa, on vahvempi kuin se, jota autetaan. Se päättää siitä mitä tehdään, sille raportoidaan, se on se joka ikään kuin luo säännöt.” Tässä katsannossa auttamista katsotaan analyyttisemmin ja itsekriittisemmin kuin puhtaana ja moraalisesti politiikkaa korkeampana hyvän tekemisenä. Vaikka tämän kirjan tarkastelukulma onkin kansainvälinen auttaminen, kannattaa myös tämä asetelma huomata.

Suomi on ollut yhdistystoiminnan luvattu maa. Verkkosivustolla [Kansalaisyhteiskunta.fi](https://www.kansalaisyhteiskunta.fi) kerrotaan (https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/kansalaisyhteiskunta/kansalaisyhteiskunnan_nykyinen_laajuus), että vapaaehtoistyötä tehtiin kansalaisjärjestöissä vuonna 1996 yli 123 miljoonaa tuntia, mikä vastaa lähes 80.000 henkilötyövuotta eli 4 % työvoimasta. Vuosituhannen vaihteessa eri tutkimusten mukaan 29–37 prosenttia suomalaisista – siis noin kolmannes - osallistuu säännöllisesti vapaaehtoistyöhön ja käyttää siihen aikaa keskimäärin 18 tuntia kuukaudessa eli yli neljä tuntia viikossa. Miehet osallistuvat vapaaehtoistyöhön hieman naisia useammin. Eniten vapaaehtoistyötä tekevät 35–54-vuotiaat, hyvin koulutetut, työssäkäyvät ihmiset. (*Ajankäyttötutkimus 1999–2000, Tilastokeskus; Yeung 2001*).

Aikojen muutosta on kuitenkin ilmassa. Yleisradion puoluekannatuskyselyä käsittelevässä jutussa (<https://yle.fi/uutiset/3-10141541>, 1.4.2018) Tampereen yliopiston emeritusprofessori Heikki Paloheimo toteaa, että nuorten ja vanhempien ikäluokkien välillä on eroa, mihin kysymyksiin he samaistuvat. ”Nuoret vierastavat perinteistä, jäykkäin organisaatioihin sidottua toimintaa, mitä puolueet yleensä edustavat.” Nuoret haluavat vaikuttaa nopeasti yksittäisiin asioihin. Tämä voi tarkoittaa adressin tai kansalaisaloitteen allekirjoittamista netissä sen sijaan, että sitouduttaisiin pitkäjänteiseen toimintaan. Voi olla, että tämä kehityskulku vaikuttaa myös auttamistyöhön.

Mistä siis into, taito ja virta? Alun sitaatissa Proust totesi, että on tärkeätä tuntea unelmansa perinpohjin, jotta ei enää kärsisi niistä. Luulen, että kaikkien sisällä elää merkityksien ja merkityksellisen elämän etsintä. Osaisimmepa tarjota väyliä näiden kysymysten käsittelyyn ja jakamiseen! En sano ”ratkaisuun” vaan ”käsittelyyn”, koska toimija ja mahdollinen ratkaisija on se toinen ihminen. Mutta unelmia tarvitaan, koska ne kantavat vastuksien ja avoimien kysymysten yli ja läpi – niiden tavoittelemisen on vaivan väärä. Jos julki tuodusta tavoitteesta tunnistaa myös oman unelmansa toteuttamisen mahdollisuuden, sitoutuminen ei enää ole taakka.

”Suurempi unelma, koko unelma, kaikki unelmat!”